

A mozi esszenciája

Peter Kubelkával Nagy Márta és Adamik Lajos beszélget

Budapest, 2000. március 17.

Balkon Filmkészítés, zenélés, főzés – íme a művészeti ágak, melyekben alkot. Hogyan alakult ki ez a triász?

P.K.: Többről van szó triásznál. Ezek a különféle területek mind a despecializációra irányuló kísérletem megnyilvánulásai. Filmsként kezdtem. Már nagyon fiatalon, 17 éves koromban elhatároztam, hogy filmeket fogok csinálni. Ettől kezdve 15 éven át nem is foglalkoztam mással. Érettségi után a bécsi Zeneakadémia filmes osztályában tanultam tovább, majd amikor Ausztriát túlságosan provinciálisnak találtam, Párizsba, később Rómába mentem tanulni. Aztán pedig filmeket csináltam. 1966-ban Amerikába kerültem. Akkoriban meglehetősen el voltam keseredve: a filmjeimet mindenütt ignorálták, egy fillért sem kerestem; valójában máig nem tudom, hogyan vészeltem túl azt az időszakot. Már majdnem kész volt az Afrika-filmem, Bécsben azonban nem tudtam rendes 16 mm-es hangot készíteni hozzá, mert Európában még nem volt olyan fejlett a 16mm-es technika. Miközben Amerikában ez az olcsó módszer már az avantgárd egy egész generációját inspirálta. Ezért 35 mm-esek a korai filmjeim. Az első amerikai bemutatóm New York-ban volt, Jonas Mekas Cinematheque-jában a 42. utcában. Minden fontos művész megnézte: ott volt Rauschenberg, Oldenburg és sokan abból a nemzedékből, meg persze a filmesek. Nyomban óriási sikert arattam, s meghívást kaptam, hogy tartsak előadást a Harvardon. Még életemben nem tartottam előadást, és nem gondoltam, hogy valaha is fogok. Akkoriban nagyon zárkózott voltam. Az amerikai kollégákkal már az 1958-as brüsszeli világkiállításon megismerkedtem. Ott találkoztam először Brakhage-dzsel, Kenneth Angerrel, Markopoulosszal, Breerrel és másokkal. Ők és Jonas Mekas vittek el Amerikába. Stan Brakhage, akivel már Európában összebarátkoztam, így írta le néhány évvel később akkori megjelenésemet: amikor megérkeztem Amerikába, mindig lehajtott fejjel jártál, a földet bámultad és csak ritkán szólaltál meg. Most felemelt fejjel, szabadon beszélsz és egész lényedben más lettél. Ezért nagyon hálás vagyok Amerikának. Voltaképpen az életemet mentette meg és más embert faragott belőlem.

Balkon Hogy sikerült az előadás?

P.K.: Mondtam a szervezőknek, hogy én nem tartok előadásokat. Azt válaszolták, hogy „we have a special grant” és hogy ez egy „very special lecture grant”. Ez előadás-sorozat volt, többségükben Nobel-díjas előadókkal. Csupa olyan emberrel, aki különlegesnek számított a maga területén. Engem a művészeti szekcióba szemeltek ki. Gondoltam, jól van, kipróbálom. Volt hat hetem rá, hogy végiggondoljam, mit akarok mondani. Majd következett az előadás: több mint három órán át tartott, közben gyakran elveszítettem a fonalat, a végén azonban hatalmas tapsvihar, *standing ovation* fogadott. Sírtam a meghiátságtól – és megváltozott az életem. Ettől fogva *lecturer* voltam Amerikában. Sorra kaptam a meghívásokat, és elkezdtem a tanításból élni.

Balkon Milyen szerepe volt a tanítás mellett a filmnek, a filmkészítésnek az életében?

P.K.: A filmet mindig teljes jogú, önálló, nem szolgáló és nem reprodukív művészeti ágnak

Peter Kubelka
fotó: Rosta József

tekintetem. Emellett szálltam síkra, s ezt a felfogást kellett védelmembe vennem a hagyományos nézetekkel szemben, melyek másodrangú, reprodukív művészetként tartották számon a filmet. A filmnek van egy kemény magva; a film képes gondolatok közvetítésére. Előbb azonban létrehozta ezeket a gondolatokat, ami rendkívül fontos. Ám új gondolatok csak az anyaggal való munka során keletkezhetnek. Anyagtól független gondolkodás nem létezik, nincs tehát érzékektől független gondolkodás sem. Egy idő után arra jöttem rá, hogy túlságosan kevés az iskolákban szerzett tudásom, és hogy magam sem vettem elég komolyan annak idején a tanulást. Elkezdem hát más művészeti ágakkal foglalkozni. Először zenével, mert zenész környezetben nőttem fel. Apám zenész volt, én magam pedig 10 és 14 éves korom között Wiener Sängerknabe. Visszanyúltam ezekhez a gyökerekhez. Irodalommal is sokat foglalkoztam, aztán festéssel, építéssel, szobrászattal. Miközben tanulmányaim során olyan kritériumok után kutattam, melyek a klasszikus művészeteket definiálják, ugyanakkor a filmre is alkalmazhatók, egyszer csak rábukkantam a főzésre. Pedig a főzést ekkor már régóta gyakoroltam. Ennek is megvolt nálunk a családi hagyománya: nagyanyám egészen kiváló szakácsnő volt, anyám is igen jól főzött, nagyapám pedig vendéglős volt. Amikor egyetemre kezdtem járni, felfedeztem, hogy tudok főzni. Eleget láttam, hogyan csinálják, és pontosan tudtam, minek milyen ízűnek kell lennie. Főztem az évfolyamtársaimnak, később pedig, amikor már Amerikában tanítottam, ét-eseményeket építettem be az óráimba, jöllehet eleinte még elméleti háttér nélkül. Pontosan éreztem, hogy ez is hozzá tartozik a dologhoz.

Balkon A későbbiekben miért éppen a főzés vált különösen fontos tevékenységei sorában?

P.K.: Rájöttem arra, hogy az evés egészen pontosan megfelel a kommunikatív művészetekkel szemben támasztott kritériumoknak. Az ételkészítést – ahogy én a főzést nevezem, bár szívesen beszélek ételépítkezésről vagy ételkonstrukcióról is – két nézőpontból lehet szemlélni. A táplálkozás-tudomány az anyagcsere, vagyis a fiziológia felől közelíti meg az evést. Egy gépkocsi üzemanyaggal való feltankolásához hasonlóan szemléli, ekképp is elemzi. Az emberek ma a főzésről beszélve olyan kifejezéseket használnak, mint kalória, lipid,

Metaforák az
„Afrikai utazásunk”-ból
Peter Kubelka
magyarozatával

1
Nagy a hold.
A halványkék égen
kivehető a fehér táj.
Szöveg: „A föld ter-...

2
Szöveg: „...-ra.”
A kiégett, vörhenyes-
poros földön csikos bőr-
tájával mozdulatlanul
fekszik a haldokló
zebra.

3
A kegyelemlovás
becsapódása porfelhőt
kavar. Ugyanekkor a
vadász nő kiáltását
hallani: „Jaj!”, melyet
egy kellemetlen
szűnyogcsípés vált ki.

Snittmetaforák:
A művelt vadászok
„terrának” (földnek)
nevezik a hűvös
teliholdat. Ez a tévedés
a földre és a haldokló
zebrára rántja le a
tekintetet. Éppen ilyen
tévesen kíséri panaszos
jajj a zebrával végző
lövést. A halál
visszafordíthatatlan
tragédiája egy múltó,
jelentéktelen
fájdalomérzésnek szóló
kiáltással állítódik
szembe.

szénhidrát, holott fogalmuk sincs, mit is jelentenek ezek valójában. Pont úgy használják ezeket a szavakat, ahogy más korokban az angyalok hierarchiájáról beszéltek. A főzés egyfajta vallásos üggyé lett. Én az evést kommunikatív művészeti ágnak tekintem. Mégpedig valamennyi kommunikatív művészet közül a legősibbnek. Az étel elfogyaszthatóságának ténye a műfaj archaikusságának legfőbb bizonyítéka. Felfedeztem tehát, hogy az evés művészet. Más is történt azonban: éveim számának gyarapodásával egyre nyilvánvalóbbá vált számomra a tény, hogy csak egyszer élünk és ez az élet igencsak rövid. Meg kell tehát próbálnunk a lehető legtöbbet kihozni belőle. Vagyis élnünk kell az emberi lény rendelkezésére álló valamennyi lehetőséggel. Hiszen ha egy pacsirtának feltennék a kérdést: tudsz-e énekelni?, így felelné: nem értem a kérdést, minden pacsirta tud énekelni, én is tudok énekelni és énekelek. Az ember is éneklő lény, de ma már szinte csak specialisták énekelnek. A többiek hallgatják őket és specialisták énekét tartalmazó zenekonzerveket vásárolnak. Akik természetesen virtuóz mód énekelnek, azaz jobban csinálják, mint az, aki nem gyakorol egész nap, mert más dolgokkal is foglalkozik.

Az emberiség történetének korai szakaszaiban még más volt a helyzet. Egy középkori faluban még együtt volt az összes kézműves tevékenység: az emberek maguk kovácsoltak, szóttek, faragtak, maguk építették házaikat, festettek és költöttek, énekeltek, főztek, meséltek – egyetlen faluban megvolt a kulturális javak összessége.

Balkon *Ma ugyanez számos ok miatt elképzelhetetlen...*

P.K.: Világos, hogy ma már az ember nem teheti magáévá az összes specializált – immáron virtuózok úzte – tevékenységét. Ámde tudatosan despecializálódhat, ha akar, és ezzel sokkal nagyobb bázist teremthet magának létezésünk átfogó megértéséhez. Amerikában újra és újra számos kiváló specialistaival találkoztam, akik szaktevékenységükön kívül teljesen műveletlenek maradtak. Voltak persze nagyon műveltek is, mégis meglepő, hogy valaki manapság minden további nélkül a legkiválóbb lehet egy speciális területen anélkül, hogy az emberiség nevű komplex organizmus többi részéről a leghalványabb fogalma lenne. Ezt a vak részvételt egy nagyon specializált folyamatban nemcsak az egyén elszegényedésének, hanem az egész emberiséget fenyegető veszélynek tartom. Ezzel, úgy vélem, választ adtam az először feltett kérdésre. Despecializációs kísérletről van szó, amely a filmből indult el ama sürgető igény nyomán, miszerint nem állt szándékomban csupán filmesként szemlélni a világot.

Balkon *Miről szólt az első amerikai előadása?*

P.K.: „The Essence of Cinema” – ez volt a témája. Nem egyszerű előadásról volt szó. Bemutattam összes akkor már elkészült filmemet, az éppen befejezett *Afrikai utazásunkkal* bezárólag. Beszéltem mindenféléről, amit filmjeim kidolgozása közben gondoltam. Elmagyaráztam, hogy céloom a film lényegének megelégedése volt: azé a területé, ahol a film teljesen új gondolatokat, teljesen új gondolkodásmódot tesz lehetővé. A filmkészítés számomra olyan, mint egy hajón tett felfedezőút. Régen megtehetette az ember, hogy hajóra szálljon, és eljusson valahová, ahol még senki nem járt. Mondhatni ez a hajó az anyag, mellyel a művész dolgozik és melynek segítségével el tud jutni valahová, ahol még senki nem járt. Nagyon fontos az is, hogy ezt aztán másokkal meg tudja osztani. Rájöttem arra, hogy ha valaki abszolút következetesen és önző mód dolgozik, éppen akkor talál rá olyan emberekre, akik tényleg örömeiket lelik a dologban. Pontosan azért, mert új.

Balkon *Sok helyütt tanította is, hogyan csinálja ezt az ember, hogyan lehet a filmmel ismeretlen tájakra lelni.*

P.K.: Igen. 1966 és 1987 között több mint ötven amerikai egyetemen tanítottam, köztük a Harvardon, a Yale-en, a New York University-n, és számos kevésbé ismert főiskolán, ahol azonban a filmoktatás nagyon magas színvonalú. Az amerikai egyetemeken ugyanis kialakult egy, a mainstreammel párhuzamos irányzat. Ez rendkívül jelentős fejlődés volt, hiszen mozi és mozi között óriási a különbség. A mozinak is megvan a maga alkalmazott művészete: a kultikus játékfilm, mely az élet szituációit zongorázza végig – boy with girl, love, stb. –, és mindmáig a melodráma örökségét hordozza. Az a sok ezer film, ami idetartozik, a vallás szerepét vette át és az archaikus ösztönök – szerelem, erőszak, stb. – kielését teszi lehetővé. Alkalmazott életviteli oktatást nyújt közérthető formában. Létezik azonban egy másik szint is: ahol az emberek azt csinálják, amit én, vagyis új anyag segítségével megpróbálnak eljutni valahová. A művészet gyakorlásának ezt a formáját a tudományos alapoktatáshoz szoktam hasonlítani, mely ugyancsak nincs tekintettel a közönségsikerre. A különbség csupán a tudományban ez magától értetődő. Ha egy „avantgárd” kémikus olyasvalamit csinál, amit rajta kívül szinte senki nem ért, nem kezdik el azonnal ostromolni, hogy mit jelentsen ez, vagy hogy akkor ezt most mindenkinek el kell-e fogadnia. A művészetben még mindig az az archaikus felfogás uralkodik, miszerint a művészet mindenkire szól. És valóban mindenkire szól, csak éppen már nem közvetlenül. Ma valamennyi tudományágban korábban nem ismert szakosodottság uralkodik. A mai modern művészet legfontosabb produktumait is specialisták készítik specialistáknak.

Balkon *El tudná képzelni, hogy ez a fejlődés, ez a specializáció irányába történő átalakulás egyszercsak megfordul?*

P.K.: Nem. Az emberiség olyan evolúciós fejlődés része, melyet sem szabályozni, sem megfordítani nem tud. E fejlődés az emberek és szituációjuk közötti reakció során megy

végbe. Immáron az egész világ az emberiség nevű organizmus része, mely organizmusban az egyén csak akkor lehet életképes, ha ő maga is az egész szerves részévé válik. A film érzéki szépsége például a televízió megjelenésével vált nyilvánvalóvá. Egy film megtekintésének az élménye, amikor az emberek szabad akaratukból két órára beülnek egy sötét terembe, ahol semmi mást nem tudnak tenni, minthogy a történés helyére, azaz a vetítőképernyőre koncentrálnak, ahol semmiféle más akusztikus benyomás nem éri őket – ez a legmélyebb léthelyzet, melyet a mai ember művészeti médiummal szemben megélni képes. A film szépsége tehát a televízió révén vált először nyilvánvalóvá. Azóta megjelent az Internet. Ez bizonyos szempontból még rosszabb, ugyanakkor azonban egészen más minőségeket tár fel azzal, hogy az embert ismét cselekvésre ösztönzi.

Balkon *A hatvanas években elment Amerikába, ahol komoly sikereket ért el és hosszú éveken át tanított. Később mégis visszatért Európába. Miért?*

P.K.: 1978-ban professzorrá neveztek ki Majna-Frankfurtban, ahol aztán 21 éven át tanítottam. Számos lehetőségem lett volna arra, hogy végleg kivándoroljak Amerikába, de nem tettem. Már 32 éves voltam, amikor Amerikába kerültem, s bizonyára ezért hiányzott olyan nagyon valami, amit már Ausztriában sem igen találok, de ami Budapesten például még megvan. Olyan dolgok ezek, amelyeket gyerekkorom óta szeretek: a macskakő, a hulló vakolatú házak vagy a légkondicionálás nélküli nagy terek. Fiatalságomnak ezek az ikonjai az új Amerikában nem léteznek.

Balkon *Belső szükség vagy egyfajta nézőpont-váltás volt, hogy felhagyott a filmkészítéssel, s a zenélés és ételkészítés, a zene és főzés magyarázata mellett kötött ki?*

P.K.: A film továbbra is a legfontosabb viszonyítási pont számomra, mivel egyetlen más médiummal sem töltöttem el ennyi időt és egyetlen más médiumot sem értek ilyen alaposan. A legutóbbi években is rengeteget foglalkoztam a film belső magjával. A különbség csupán annyi, hogy már nem tekintem magam kézművesnek, aki filmek készítésével és bemutatásával foglalkozik. Munkám során elértem bizonyos dolgokat, s ezek – úgy hiszem – továbbra is olyan eredményeket jelentenek, melyeket nem haladtak meg. Sok mindent, amit szívesen láttam volna filmen, megcsináltak a tanítványaim. Vagy azok az amerikai filmesek, pl. Sharits vagy Landow, akik a nyomdokomban haladtak. Én magam már nem készítek filmet, mert más dolgok lényegesebbnek tűnnek számomra. Kíváncsi ember vagyok, akinek nagyon fontos, hogy megértse – ha ezt a szót itt egyáltalán használni lehet –, mi van körülöttünk, kik vagyunk, mitől ember az ember. Én az egész kozmoszt szeretném látni. Ha valaki meg tud fejteni egy szituációt – nem állítom, hogy nekem ez mindig sikerül, de vannak hozzá ötleteim –, akkor a világ egész fejlődési folyamatát megfejthetné, az idők kezdete óta. Minden itt van körülöttünk, és nem redukálható csupán egyetlen médiumra: filmre, filozófiára vagy festészetre. Ezért nem alapozom gondolataimat és közléseimet kizárólag a nyelvre, hanem inkább a megmutatható dolgokra. Igyekszem más dolgokat bevonnai, hiszen mi magunk is együtt növekedtünk fejlődésünkkel, mely lehetővé teszi, hogy itt legyünk. A filmek is ide tartoznak.

Balkon *Hogyan alakult a nyelvhez való viszonya?*

P.K.: Azt próbáltam újra és újra megfogalmazni, mi is vagyok valójában. Nagyon érdekes azonban, hogy ha különböző dolgokkal, több médiummal foglalkozik egyszerre az ember, ezért elkerülhetetlenül kritika éri. Nem értik, hogy akkor ő mi is végsősoron: filmes, filozófus, zenész vagy netalántán dilettáns? Gyakran „nyelven kívüli közlésnek” vagy „nyelven kívüli filozófiának” neveztem, amit csinálok. A filozófiához fiatalkorom óta ambivalens viszony fűz. Kezdetben úgy hittem, hogy ha filozófus leszek, megtudom, mi a világ. Később aztán láttam azt a zűrzavart, ahová a filozófia, különösen a 19. századi német filozófia jutott, mert túlterhelte a nyelvet, amit már nem bír el. Ezért eltávolodtam a filozófiától, és inkább olyan dolgok felé fordultam, melyek nem veszítették el a valósághoz való viszonyukat. Sokat foglalkoztam viselkedéskutatással, pillanatnyilag pedig a régészet vonz nagyon. Rendkívül érdekel például a tűzhasználat eredete, mert a tűz használata mindig főzést jelent. Ami így néhány százezer évvel korábbi, mint a festészet. A főzéssel való foglalkozás közben mindig azon voltam, hogy feltárjam történetét is a lehető legtávolibb eredetelig.

Balkon *Hermann Nitsch 6 napos játékán Prinzenдорfban naponta háromszor gregorián énekeket énekelt hatodmagával. Április 11-én a budapesti Kiscelli Múzeumban zenét fog előadni és magyarázni. Mi a legfontosabb Peter Kubelkának a zenében?*

P.K.: Úgy gondolom, hogy zene már a beszélt nyelv előtt is létezett. Az, amit ma zenének nevezünk, még magán viseli a túléléshez nélkülözhetetlen gesztusok hangokkal való összekapcsolásának legkorábbi vonásait. A zene egyik forrása az volt, amit ma táncnak nevezünk. A tánc ugyancsak gesztusokból építkezik: pl. a járás, a húzás, az eltasztás gesztusaiból, melyek még ma is megtalálhatók az afrikai vagy más kultúrák etnikus táncaiban. Ezt egészíti ki az ismétlés, a ciklikusság. Az ember egy bizonyos gesztust megismétel, s ezzel ikont, szimbólumot csinál belőle. Továbbá: mozgás és hang összefügg. Hang vagy hangzás csakis szilárd testek mozgásának következtében keletkezik. Ha minden nyugodt, akkor nincsen hang. Először a lépések zaja hozott létre hangot, később a hangok mesterségessé váltak, úgymond szükségszerűség nélkül gazdagodtak. És kiegészültek az egy fokkal még mesterségesebb emberi hanggal, mely a természet hangjait utánozza és az ismétlés révén az ének-tánc-hangzás eseményének részévé

Peter Kubelka
fotó: Rosta József

válik. Végül a zene önállósult. Egy koncerten hajlamos azt hinni az ember, hogy semmi nem mozog. Pedig elég megfigyelni a hegedűsöket, akik ujjakkal elképesztő mozgást produkálnak. Mint láthatják, a zenében is az izgat, hogyan csatolható vissza a fejlődéstörténetünkhöz, más élőlények világához. Szándékosan nem használom az „állatok” szót, mert úgy látom, hogy az ember és állat közti különbségtételek akadályt jelentenek a világ megértésében. A főzés folyamatát egészen az állatvilág jelenségeiig követtem vissza: főznek a majmok, a szamarak – gyakorlatilag valamennyi élőlény főz. Az ételkészítés klasszikus metaforája ugyanis: olyan elemek kombinálása, melyek a természetben nem léteznek egymással párosítva.

Balkon *Hogyan főznek a szamarak?*

P.K.: Prinzenorfban mindig voltak szamarak. Tőlük sokat tanultam. Egyikükkel, aki sajnos már nem él, különösen mély barátságot alakítottam ki. Ez a samár úgy vélte, hogy ő az udvar ura – mely udvar lóheréből, közönséges fűből és néhány fűszernövényből állt. Ez az én samaram azonban nem úgy evett, mint a fűnyírógép, nem geometrikusan legelte le a fűvet, hanem megvolt a maga főtápláléka, melyet úgy fűszerezett, hogy kissé odább ment és másfajta növényeket evett hozzá. És ez még nem minden. Egy nap látogatóim érkeztek, és az udvaron fogadtam őket. Miközben békésen állodogáltunk és beszélgettünk, egyszer csak odajött hozzánk a samár, odébbtuskolta az egyik barátomat, és az ő helyén kezdett falatozni. Ez volt a samár presztizs-vacsorája: megmutatta, hogy itt ő az úr és hogy most igenis megeszi ezt a fűvet. Az evésen keresztül mutatta meg barátomnak, hogy ki ő.

Balkon *Sok időt tölthet Prinzenorfban, ha ilyesmit is meg tud figyelni. Így bizonyára az sem véletlen, hogy ott volt a 6 napos játékon.*

P.K.: Nitsch-hez nagyon régóta fűz jó barátság. Művészként én vagyok az idősebb. Amikor ő indult, 1960-ban én voltam az első valamelyest már elismert osztrák művész, aki értékelte és támogatta. Régi, kölcsönös tiszteleten nyugvó barátság ez. Hogy a 6 napos játékon zenéltem, az csak lazán függ össze Nitsch színházával. Nitsch ugyanis gregorián zenét kívánt, ez pedig kiváló alkalmat jelentett nekem, hogy elmélyüljek ebben a zenében. Összeállítottam egy scholát, és majd egy teljes éven át készültünk az eseményre, amikor egy hét alatt az egész húsvéti liturgiát végigénekeljük. Kimeríthetetlen forrás a gregorián zene, s – a történelmi élményen túl – élvezet énekelni.

Balkon *A hajdani Nitsch-asszisztens Paul Renner ma ét-fesztiválokat rendez és szupermodern mozgókonyhával járja az országot. A kísérleti filmművész Peter Kubelka az ételkészítésről tart előadásokat. Van-e összefüggés a kettő között, visszavezethető-e tipikus osztrák gyökerekre?*

P.K.: Nem hiszem. Renner a tanítványom volt, így az ő működését könnyű megmagyarázni. Senkit nem ismerek azonban, aki hozzám hasonló munkát végzett volna. Mostanában sokakat foglalkoztat az evés, vannak az irányzatnak képzőművészei is. Engem azonban nem az izgat, hogy az evést művészetként szemléljem. Nem kívánom vizsgálni a jelenséget az ínyencek szemszögéből sem. Én az evést az emberiség filozófiai megnyilvánulásának tekintem, és olyan dolgok nyomába szegődök, melyek nagyon messzire nyúlnak vissza. Számomra az evés találkozás az emberiség történetével.

Filmoграфия

1954-55 MOSAIK IM VERTRAUEN

[MOZAIK A BIZALOMBAN]

35 mm, fekete-fehér és színes, hangos, 16 perc

1956-57 ADEBAR

35 mm, fekete-fehér, hangos, 26×4×16 kocka

(= 1664 kocka = 69 és 1/3 másodperc)

1957-58 SCHWECHATER

35 mm, két szín, két hang, 1440 kocka (=1 perc)

1958-60 ARNULF RAINER

35 mm, fekete-fehér, négy elemből áll: fény és nem-fény, hang és csend, 24×24×16 kocka

(= 9216 kocka = 6 perc és 24 másodperc)

1961-66 UNSERE AFRIKAREISE [AFRIKAI UTAZÁSUNK]

16 mm, színes, hangos, 12 perc és 30 másodperc

1975-77 PAUSE! [SZÜNET!]

16 mm, színes, hangos, 12 perc és 30 másodperc

(work in progress)

DENKMAL FÜR ALLE WELT [EMLÉKMŰ AZ EGÉSZ VILÁGNAK]